

Fler utbildade yrkeslärare till skolan

Fler utbildade yrkeslärare till skolan

Universitets- och högskolerådet, juni 2024

Kontaktperson: Jasmine Sparr

Omslagsbild: Eva Dalin

ISBN 978-91-7561-129-7

Diarienummer 2.8.1-01074-2024

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se www.uhr.se.

Innehåll

Inledning	4
Behörighetskrav till yrkeslärarutbildning.....	5
Ansökan på två olika webbplatser – parallella processer.....	6
Orsaker till obehörighet	7
Slutsatser	13

Inledning

Idag råder det en brist på yrkeslärare, både i gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen. Skolverkets lärarprognos visar att behovet av nyexaminerade yrkeslärare är större än antalet beräknade examinerade fram till 2035¹. Det behöver med andra ord examineras fler yrkeslärare de närmaste tio åren för att kunna möta behovet av yrkeslärare på arbetsmarknaden.

Universitetskanslersämbetet (UKÅ) visar i en översyn av sökande och examinerade på lärarutbildningar att kvarvaron på utbildningar som leder till yrkeslärarexamen, hädanefter kallat yrkeslärarutbildning, ligger mellan 72–79 procent över tid. Det är en förhållandevis hög grad av kvarvaro, jämfört med andra lärarutbildningar. Examensfrekvensen har också ökat över tid². Det indikerar att hindren för att i längden få fler yrkeslärare till skolan inte ligger inom högskolan, utan snarare att för få personer blir antagna och påbörjar utbildningen.

För att kunna få fler examinerade yrkeslärare, behöver antagningen till yrkeslärarutbildning fungera bättre, samtidigt som genomströmningen av studenter fortsatt behöver vara god.

Det är tio lärosäten som erbjuder yrkeslärarutbildning på 90 högskolepoäng, motsvarande tre terminers heltidsstudier. En del lärosäten erbjuder utbildningen i olika studietakt, vilket innebär att det finns fler utbildningstillfällen att anmäla sig till per antagningsomgång. Utöver yrkeslärarutbildningen finns det vidareutbildning av lärare (VAL) som riktar sig mot de som redan undervisar i yrkesämnen utan en lärarexamen. Sju av tio lärosäten som erbjuder yrkeslärarutbildning, erbjuder även VAL.

Universitets- och högskolerådet (UHR) arbetar med samordnad antagning till yrkeslärarutbildning. En viktig del av antagningen består i att validera den sökandes yrkeskunskaper. UHR har i uppdrag att samordna lärosätenas arbete med validering av tidigare yrkeskunskaper för antagning till yrkeslärarutbildning³.

UHR publicerar kontinuerligt statistik om antagning, bland annat till yrkeslärarutbildning⁴. Där ingår uppgifter om hur många som söker

---

¹ Skolverkets lärarprognos 2021: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/skolverkets-utvarderingar-och-rapporter/prognos-over-behovet-av-larare-och-forskollare> (Hämtad 2024-05-17).

² Lärarutbildningarna: Studenter och examinerade 2011/12–2021/22, Universitetskanslersämbetet, 2023.

³ Regleringsbrev 2016 för Universitets- och högskolerådet (U2016/03725/UH).

⁴ Analyser av antagningsstatistik, Universitets- och högskolerådet: <https://www.uhr.se/studier-och-antagning/analyser-av-antagningsstatistik/> (Hämtad 2024-05-22).

yrkeslärarutbildning, hur många som är behöriga och hur många som blir antagna. Statistiken visar att det över tid är en stor andel av alla sökande till yrkeslärarutbildning som är obehöriga, nära två tredjedelar vid det andra urvalet i antagningsprocessen. Det finns ingen samlad statistik som visar varför de sökande inte uppnår kraven.

Den här skriften analyserar varför sökande till yrkeslärarutbildning mellan vårterminen 2019 och höstterminen 2023 är obehöriga utifrån uppgifter som finns i det nationella antagningssystemet NyA. Analysen bidrar till kunskap som i sin tur kan ligga till grund för insatser av olika myndigheter på området.

Behörighetskrav till yrkeslärarutbildning

Alla sökande behöver uppfylla förkunskapskraven till utbildningen för att kunna konkurrera om en plats. Förkunskapskraven är uppdelade i grundläggande och särskild behörighet enligt Högskoleförordningen (1993:100, 7 kap.) samt UHR:s föreskrifter⁵.

För att kunna uppnå de grundläggande behörighetskraven till yrkeslärarutbildning, behöver sökande ha en avslutad gymnasieutbildning samt tillräckliga kunskaper i engelska, svenska och matematik. En del sökande undantas kravet på matematik, beroende på betygstyp. Lärosäten har rätt att bevilja undantag för samtliga grundläggande behörighetskrav.

De särskilda behörighetskraven består av kriterier på specialiserad yrkeskunskap som regleras i UHR:s föreskrift om kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper till utbildning som leder till yrkeslärarexamen (UHRFS 2013:4). Innehållet i föreskriften ska vara likalydande med Skolverkets föreskrift om vilka yrkeskunskaper som krävs för att undervisa i ett yrkesämne (SKOLFS 2012:4). Skolverkets föreskrift tillämpas vid ansökan om lärarlegitimation.

---

⁵ UHRFS 2013:1 för grundläggande behörighet och urval respektive UHRFS 2019:1 för särskild behörighet. Däremot tillämpas inte UHRFS 2019:1 för antagning till yrkeslärarutbildning.

Kriterierna i respektive föreskrift utgår från ämnesplanen för varje yrkesämne. En lärare som undervisar i ett yrkesämne förväntas ha yrkeskunskaper motsvarande SeQF⁶-nivå 5 för att vara behörig i ämnet. Nedan framgår kriteriet för kunskaperna i ämnet grundläggande vård och omsorg för att exemplifiera hur kraven är formulerade.

Ämnet grundläggande vård och omsorg

Specialiserade (erfarenhetsbaserade och teoretiska) kunskaper om människokroppens anatomi och fysiologi, om vanligt förekommande sjukdomar och läkemedelsanvändning samt om omvårdnadshygien.

Förmåga att såväl självständigt som tillsammans med andra planera, utföra samt identifiera resurser för att utföra specialiserade arbetsuppgifter (utifrån fastställda säkerhetskrav och yrkesetiska krav) inom personlig omvårdnad och egenvård, enligt de lagar och andra bestämmelser som reglerar yrkesområdet.

Förmåga att både muntligt och skriftligt kommunicera åtaganden och lösningar med personer i olika åldrar och med olika bakgrunder.

Ansökan på två olika webbplatser – parallella processer

En sökande som vill studera yrkeslärarutbildning måste göra en ansökan på Antagning.se för att kunna starta antagningsprocessen. Dessutom måste den sökande göra en ansökan i Valda eller Valiweb – de två olika ärendehanteringssystemen som lärosäten använder för att kartlägga de sökandes yrkeskunskaper med hjälp av externa bedömare från olika branscher. UHR förvaltar Valda medan Skellefteå kommun förvaltar Valiweb⁷.

Antagningsprocessen

Ansökningsperioden till höstterminer brukar äga rum mellan mitten av mars till mitten av april, medan ansökningsperioden till vårterminer äger rum mellan mitten av september till mitten av oktober.

⁶ SeQF är Sveriges referensram för nationella kvalifikationer. På nivå 5 finns gymnasieingenjörsexamen och yrkeshögskoleexamen, vilka är på en högre nivå än gymnasial utbildning som ligger på SeQF-nivå 4.

⁷ UHR ansvarar för att rekrytera bedömare för olika ämnen och byggde upp en bedömarbank under det tidigare regeringsuppdraget. Bedömarna är desamma oberoende av ärendehanteringssystem.

Det går att anmäla sig till flera utbildningstillfällen på olika lärosäten samtidigt, dock maximalt till 12 utbildningstillfällen under samma antagningsomgång. Det lärosäte som sökande har prioriterat högst på sin anmälan ansvarar för att genomföra bedömningen av särskild behörighet till yrkeslärarutbildning, oavsett ärendehanteringssystem. Praxis är sedan att övriga lärosäten accepterar bedömningen, om den sökande har sökt yrkeslärarutbildning vid fler lärosäten.

Under ansökningsperioden får den sökande meddelande från lärosätet via Antagning.se om det saknas någon dokumentation till ansökan. Flera meddelanden är automatgenererade, men ämnar uppmana sökande till att komplettera sin ansökan om någon information saknas.

Vid ansökan på Antagning.se har några lärosäten tillämpat en kryssruta där sökande intygar att hen är införstådd med att ansökan kräver validering via Valda eller Valiweb. I de antagningsomgångar där kryssrutan har tillämpats, har den ingen större effekt på att få sökande att dokumentera sina kunskaper.

Valideringsprocessen

Ansökningsperioden till höstterminer startar i början av februari och till vårterminer i början av september. En godkänd validering är giltig i två år från och med beslutstillfället, enligt praxis.

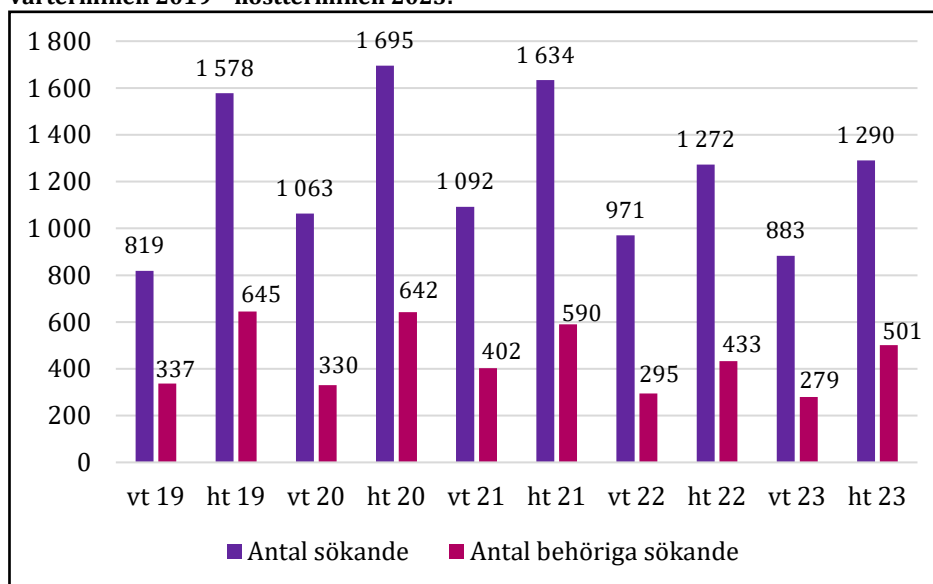
En kartläggare tar emot ansökan och begär komplettering från den sökande i förekommande fall. När ansökan är komplett, går den vidare till en bedömare som tar ställning till den sökandes yrkeskunskaper. När ärendet är beslutat, förs informationen vidare automatiskt till antagningssystemet där den sökande får besked om sin behörighet till yrkeslärarutbildning.

Det är flera moment som den sökande behöver gå igenom för att slutföra sin ansökan om validering. Respektive lärosäte uppmanar ofta sökande att ta kontakt med dem när en ansökan har inkommit till Valda eller Valiweb i syfte att vägleda den sökande genom processen.

Orsaker till obehörighet

Det är omkring 1 000 personer som söker yrkeslärarutbildning till varje termin. Till vårterminer är det något färre, medan det är fler sökande till höstterminer. I snitt två tredjedelar av alla sökande till yrkeslärarutbildning är obehöriga vid det andra urvalet i respektive antagningsomgång mellan 2019 och 2023 (figur 1). Det är en relativt hög andel obehöriga sökande sett till andra högskoleutbildningar. Det är inga väsentliga skillnader mellan sökande män respektive kvinnor.

Figur 1. Antalet sökande och behöriga sökande till yrkeslärarutbildning, vårterminen 2019 – höstterminen 2023.

Analysunderlaget i den här skriften består av information från enskilda ansökningar till yrkeslärarutbildning antagning till vårterminen 2019 till och med höstterminen 2023. Informationen om varför sökande saknar behörighet hämtas från antagningssystemet NyA. Sökande till VAL ingår inte.

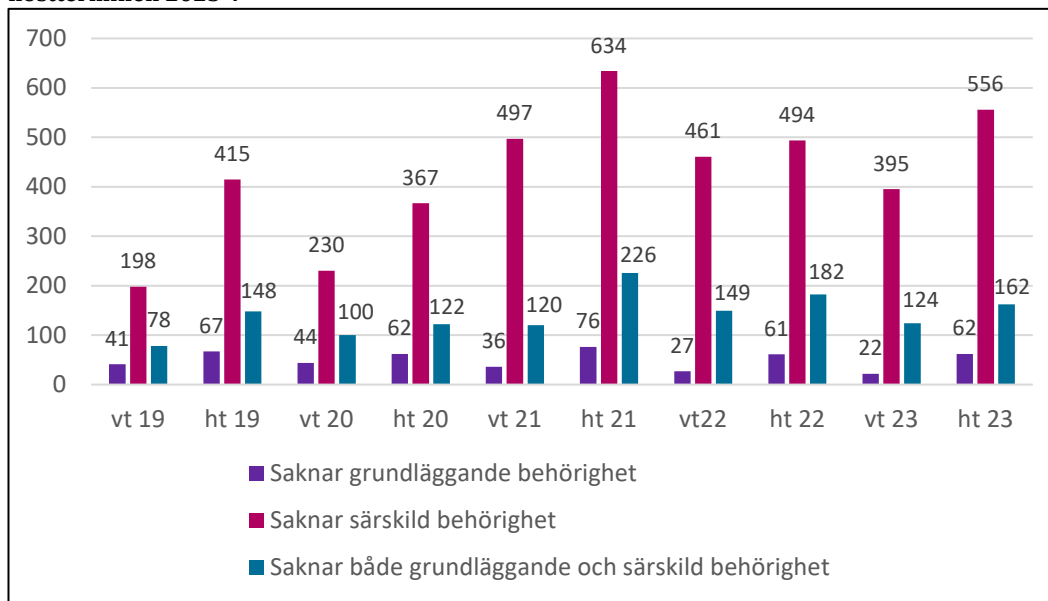
Insynen i bedömningar från Valiweb är begränsad eftersom UHR inte förvaltar det systemet. Analysen av de bedömningarna grundar sig på lärosätenas anteckningar i antagningssystemet, vilket innebär att kategoriseringarna av de bedömningarna riskerar att feltolkas.

Under den valda tidsperioden tillämpas olika versioner av föreskriften UHRFS 2013:4 för bedömning av särskild behörighet, vilket medför att vissa ämnen har utgått från en antagningsomgång till en annan. Det påverkar bland annat giltighetstiden av godkända valideringar för enstaka sökande, men har inte någon större effekt på analysresultatet.

Den största delen av de obehöriga sökande till yrkeslärarutbildning saknar särskild behörighet, vilket innebär att de inte har dokumenterat sina yrkeskunskaper eller att de inte har bedömts vara tillräckliga.

Figur 2. Antal obehöriga sökande⁸ till yrkeslärarutbildning, vårterminen 2019 – höstterminen 2023⁹.

I de fall då sökande saknar särskild behörighet, handlar det mest om att sökande inte har gjort en ansökan i Valda eller Valiweb – endast på Antagning.se. Omkring 60–75 procent av det totala antalet obehöriga sökande saknar en valideringsansökan varje antagningsomgång. De senaste åren tycks antalet ha ökat.

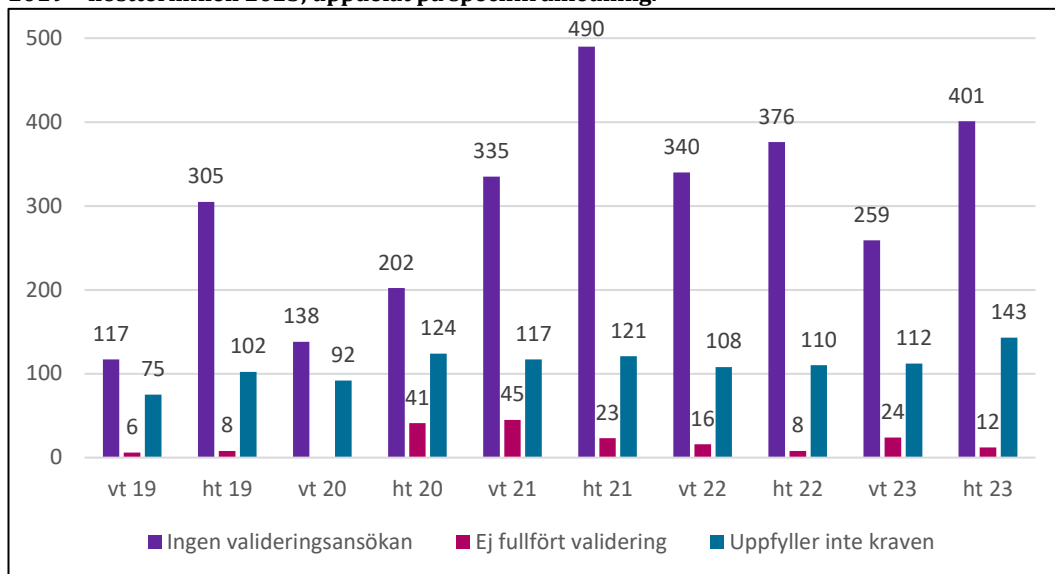
Den näst vanligaste anledningen till att sökande saknar särskild behörighet är att de inte uppfyller kravet på specialiserad yrkeskunskap för de ämnen som de söker bedömning i. Det kan bland annat röra sig om att yrkeserfarenheten är otillräcklig, irrelevant eller inaktuell.

Varje antagningsomgång finns det ett fåtal ärenden där sökande har påbörjat – men inte fullföljt – valideringen av deras yrkeskunskaper. Det går inte att utläsa orsak till att valideringen har avslutats, annat att det har skett på den sökandes begäran. Att inte fullfölja sin validering ser ut att ha varit mer förekommande under pandemin.

⁸ Det finns en differens mellan det totala antalet obehöriga sökande i figur 1 gentemot figur 2, 3, 4 och 5. Det beror på att datauttaget för figur 1 är tidsstämplat vid urval 2 medan datauttaget för resterande figurer saknar tidsstämpel och visar lägesbilden när respektive antagningsomgång stängs. Att antalet obehöriga sökande inte stämmer överens i de två olika uttagen beror troligtvis på att fler sökande har blivit behöriga mellan urval 2 och antagningsomgångens slut.

⁹ De sökande som ingår i kategorierna "Saknar grundläggande behörighet" respektive "Saknar särskild behörighet" saknar endast den specifika delen av förkunskapskraven. Om en sökande saknar grundläggande behörighet, uppfyller hen alltså de särskilda behörighetskraven – och vice versa för sökande som saknar särskild behörighet.

Figur 3. Antal obehöriga sökande som saknar särskild behörighet vårterminen 2019 – höstterminen 2023, uppdelat på specifik anledning.

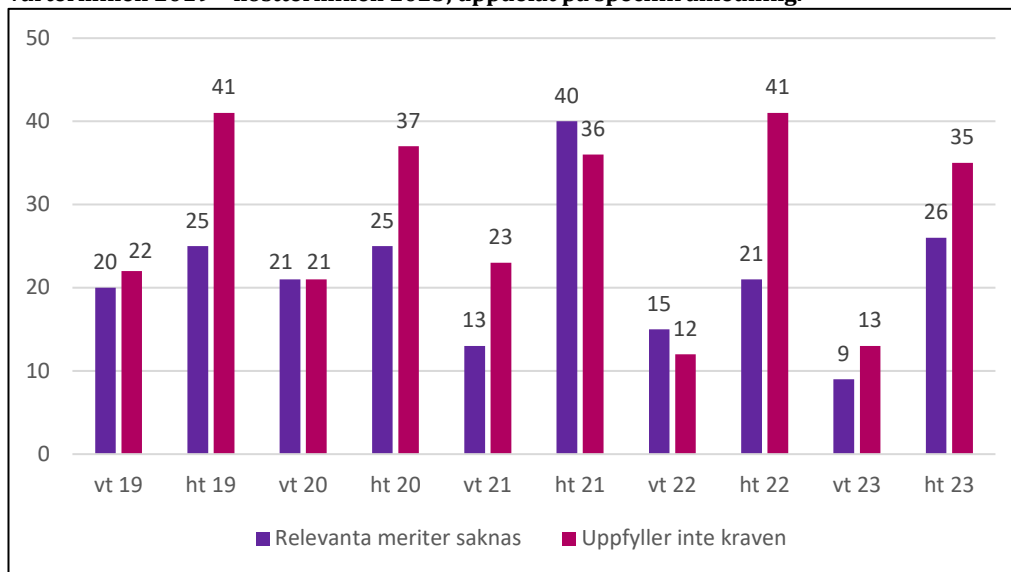

I de fall då sökande saknar grundläggande behörighet, beror det ofta på att de inte inkommer med sina fullständiga gymnasiebetyg. Det vill säga, relevanta meriter saknas för att kunna bedöma deras grundläggande behörighet. Det kan bero på att de inte har tagit till sig information om ansökningsförfarandet, alternativt att de har lagt mer fokus på valideringsprocessen.

En annan vanligt förekommande anledning till att sakna grundläggande behörighet är att de har fullföljt en yrkesinriktad gymnasieutbildning som inte ger tillträde till högskolestudier. För sökande med en utländsk gymnasieutbildning, handlar det om att de saknar tillräckliga kunskaper i engelska eller svenska.

Flera av de som saknar grundläggande behörighet har fått sina yrkeskunskaper validerade och godkända i Valda eller Valiweb. Dessa sökande bör fångas upp av lärosäten i ett tidigare skede för att antingen efterfråga mer dokumentation från dem eller undersöka om det går att bevilja undantag för de grundläggande behörighetskraven.

Figur 4. Antal obehöriga sökande som saknar grundläggande behörighet vårterminen 2019 – höstterminen 2023, uppdelat på specifik anledning.

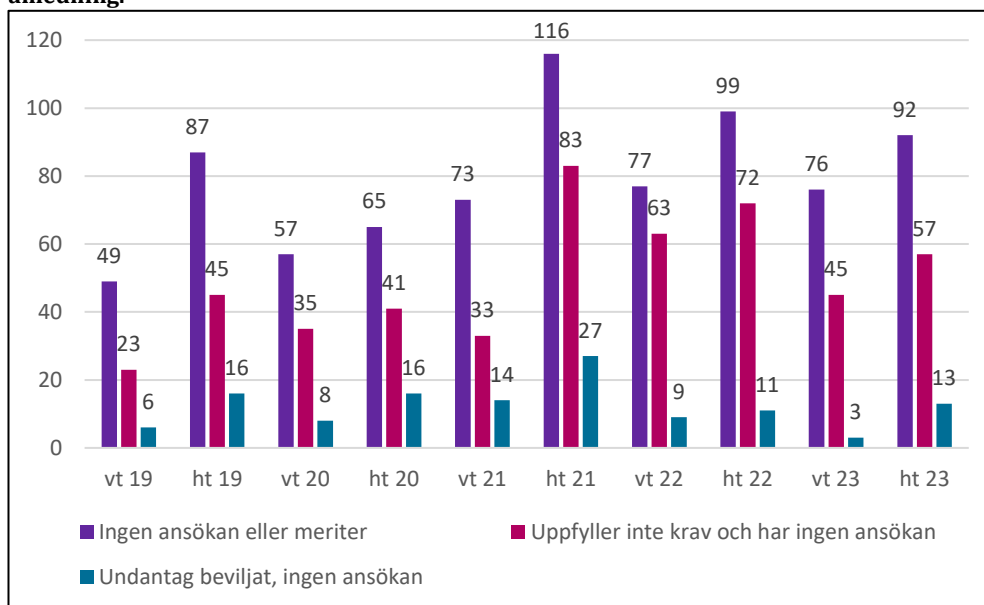
Den grupp av sökande som saknar både grundläggande och särskild behörighet till yrkeslärarutbildning är mer komplicerad att analysera. Det går inte att avgöra utifrån den data som finns om dessa sökande är omotiverade eller inte har tagit till sig informationen om ansökningsförfarandet till yrkeslärarutbildning.

De flesta som saknar hela förkunskapskraven har varken inkommit med sina gymnasiebetyg eller gjort en valideringsansökan. Det faktiska intresset för yrkeslärarutbildning tycks vara lågt hos dessa sökande.

Den näst vanligaste anledningen till att sökande saknar hela förkunskapskraven till yrkeslärarutbildning är att de inte uppfyller de grundläggande behörighetskraven samt saknar en valideringsansökan. Om den sökande gör en ansökan på [Antagning.se](https://antagning.se), inkommer med sina gymnasiebetyg och får ett negativt besked om sin grundläggande behörighet kan det minska motivationen till att göra en valideringsansökan. Även om det går att bli beviljad undantag för de grundläggande behörighetskraven, blir processen mer komplicerad att genomgå för den sökande.

Det tycks vara något fler sökande som har blivit beviljade undantag för de grundläggande behörighetskraven när de saknar en valideringsansökan, än de sökande som blivit beviljade undantag med en godkänd valideringsansökan. Skillnaden beror troligtvis på att lärosäten beviljar undantag baserat på olika praxis som finns internt på respektive lärosäte. Det går inte att tydligt utläsa från den data som har analyserats varför varje enskild sökande har blivit beviljad undantag.

Figur 5. Antal obehöriga sökande som saknar både grundläggande och särskild behörighet vårterminen 2019 – höstterminen 2023, uppdelat på specifik anledning.

Slutsatser

Sammantaget går det att fastställa att den vanligaste orsaken till att sökande är obehöriga till yrkeslärarutbildning är att de inte dokumenterar sina förkunskaper. Omkring tre fjärdedelar av de obehöriga sökande saknar behörighet för att de inte har dokumenterat sina förkunskaper – varje antagningsomgång.

Det betyder att det inte nödvändigtvis är rätt kompetens som saknas för att fler ska antas till yrkeslärarutbildning och på lång sikt kunna tillgodose behovet av utbildade yrkeslärare i skolan.

Analysen ger en bild av att UHR fortsatt behöver arbeta samordnat tillsammans med lärosäten för att fler personer ska kunna bli antagna och påbörja yrkeslärarutbildning. Dels bör UHR och lärosäten överväga huruvida informationen till sökande om ansökningsförfarandet kan bli tydligare, dels behöver delar av processen för antagning och validering struktureras bättre för att minska administration och öka likvärdighet. UHR bör se över befintlig information om antagning till yrkeslärarutbildning för att säkerställa att alla moment i processen framgår så tydligt som möjligt. Lärosäten bör stärka kontakten med sökande ytterligare för att fler ska kunna slutföra sin validering.

UHR har redan påbörjat ett arbete för att förbättra samordningen av lärosätenas arbete med antagning till yrkeslärarutbildning. I det arbetet ingår bland annat att undersöka om det finns andra forum för lärosäten att diskutera gemensamma tillämpningar. UHR utreder också hur myndigheten kan utveckla sitt stöd till kartläggare och bedömare som används i valideringsprocessen.

Därutöver arbetar UHR tillsammans med Skolverket och WorldSkills Sweden för att få fler utbildade yrkeslärare till skolan. Det handlar om att utnyttja varandras branschkontakter samt gemensamma informationsinsatser – allt i syfte att ta sig an en gemensam fråga.

Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med flera uppdrag inom utbildningsrådet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.